

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะเป็นการกล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์กิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นพัฒนากรอบการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยร่วมกันศึกษาเอกสารงานวิจัย หนังสือ และสิ่งพิมพ์ที่กล่าวถึงคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ควรจะมีสำหรับสังคมไทยในปัจจุบันมาสรุปเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมได้ 21 ประการ แล้วนำคุณลักษณะทางจริยธรรมที่สรุปได้ในขั้นต้น เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิทางจริยธรรมมาสรุปภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำคุณลักษณะทางจริยธรรมที่รวบรวมได้ในขั้นที่ 2 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจริยธรรมพิจารณาอีกครั้ง เพื่อยืนยันความคิดเห็น ได้คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ใช้เป็นกรอบการวิจัยทั้งสิ้น 24 ประการ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นดำเนินการวิจัย มีการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่

1. การวิเคราะห์เอกสารคู่มือการจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี คู่มือการจัดกิจกรรมยุวภาษาชาติและคู่มือการจัดกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งวิเคราะห์โดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสารที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูลกิจกรรมนักเรียนจากแบบสอบถาม ซึ่งมีรายละเอียดของการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างดังนี้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา โดยการสุ่มตัวอย่างตามภาคภูมิศาสตร์ และขนาดของโรงเรียน จำนวน 327 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล คือ หัวหน้าหมวดกิจกรรม จำนวน 327 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบวิเคราะห์เอกสารคู่มือการจัดกิจกรรมบังคับ และแบบสอบถาม ในส่วนที่เป็นแบบสอบถาม จะเป็นแบบสำรวจสภาพโรงเรียน สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประเภทกิจกรรมที่โรงเรียนจัด การจัดกิจกรรม และคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในกิจกรรม โดยมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบปลายเปิด (Open Ended)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ในส่วนของวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยรวบรวมโดยใช้แบบวิเคราะห์ที่สร้างขึ้น ส่วนการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามได้ดำเนินการโดยผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ออกหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 327 โรงเรียน โดยใช้บริการไปรษณีย์ และเก็บรวบรวมด้วยตนเองบางส่วน ได้รับแบบสอบถามกลับและสมบูรณ์จำนวน 268 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 81.96 ของจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพโรงเรียน สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประเภทกิจกรรม การจัดกิจกรรม และคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในกิจกรรมวิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

ในการวิเคราะห์กิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน และหัวหน้าหมวดกิจกรรม

โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตั้งอยู่เขตนอกเมือง และตั้งอยู่ใกล้เคียงกับสถานที่ราชการ

หัวหน้าหมวดกิจกรรม เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีระยะเวลาปฏิบัติงานในตำแหน่งหัวหน้าหมวดกิจกรรม 5 ปี หรือน้อยกว่า เป็นส่วนใหญ่ และเคยเข้าร่วมการประชุมสัมมนาอบรมหรือประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียน

2. การจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรม

ประเภทกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างจัดในปีการศึกษา 2534 ในประเภทกิจกรรมบังคับ โรงเรียนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี รองลงมาคือ กิจกรรมยุวกาชาดและกิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ ตามลำดับ สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ ที่กระทรวงแนะนำโรงเรียนส่วนใหญ่จัดได้แก่ กิจกรรมกีฬา รองลงมาคือ กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ และกิจกรรมการใช้ห้องสมุด ส่วนกิจกรรมที่โรงเรียนส่วนน้อยจัดได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย

ในด้านผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียน สำหรับกิจกรรมบังคับ โรงเรียนส่วนใหญ่อาจารย์เป็นผู้วางแผนและดำเนินการเอง ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ ที่กระทรวงแนะนำโรงเรียนส่วนใหญ่อาจารย์และนักเรียนร่วมกันวางแผนและจัด

ช่วงเวลาและความถี่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน สำหรับกิจกรรมบังคับโรงเรียนทุกโรงเรียนจัดทั้งภาคต้น และ ภาคปลาย และจัดทุกสัปดาห์ ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ ที่กระทรวงแนะนำโรงเรียน ส่วนใหญ่จัดกิจกรรมในภาคปลาย และจัดทุกสัปดาห์

ส่วนงบประมาณที่ใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน ทั้งกิจกรรมบังคับและกิจกรรมอื่น ๆ ที่กระทรวงแนะนำ โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้งบประมาณในการจัดกิจกรรมนักเรียน จากเงินบำรุงการศึกษา

ในด้านความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมนักเรียน ทั้งกิจกรรมบังคับและกิจกรรมอื่น ๆ ที่กระทรวงแนะนำ มีวัสดุอุปกรณ์พร้อมทุกอย่าง และสะดวกในการใช้

วิธีการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน สำหรับกิจกรรมบังคับโรงเรียนทุกโรงเรียนจัดโดยโรงเรียนเป็นผู้กำหนดให้นักเรียนเข้าร่วม ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ ที่กระทรวงแนะนำโรงเรียนส่วนใหญ่คือจัดโดยให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจ

การประเมินผลการจัดกิจกรรมนักเรียน สำหรับกิจกรรมบังคับโรงเรียนทุกโรงเรียน ประเมินผลโดยบันทึกจากการศึกษา ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ ที่กระทรวงแนะนำโรงเรียนส่วนใหญ่ ประเมินผลโดยบันทึกจากการศึกษา รองลงมาคือ การใช้แบบสอบถาม

3. การวิเคราะห์คุณลักษณะทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมนักเรียน

จากการวิเคราะห์เอกสารคู่มือการจัดกิจกรรมบังคับ คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมา ได้แก่ ความเสียสละ และความเมตตา กรุณา ตามลำดับ

สำหรับคุณลักษณะทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมนักเรียน ในกิจกรรมบังคับ หัวหน้าหมวดกิจกรรมในโรงเรียนส่วนใหญ่ตอบว่า คุณลักษณะทางจริยธรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมา ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย และการตรงต่อเวลา ตามลำดับ

ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมนักเรียน ในกิจกรรมอื่น ๆ ที่กระทรวงแนะนำ หัวหน้าหมวดกิจกรรมในโรงเรียนส่วนใหญ่ตอบว่า คุณลักษณะทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นในกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ ได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมาได้แก่ ความอดสาหัส ขยันหมั่นเพียร และความรู้ ในกิจกรรมส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมาได้แก่ ความอดสาหัส ขยันหมั่นเพียร และความรู้ ในกิจกรรมส่งเสริมการสหกรณ์ ได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมาได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริต และความเสียสละ ในกิจกรรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย รองลงมา ได้แก่ ความรับผิดชอบ และความรู้ ในกิจกรรมส่งเสริมศาสนา ศิลป วัฒนธรรม ได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมา ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม และความกล้าทางจริยธรรม ในกิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย ได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมา ได้แก่ ความไม่รู้ และความรู้ ในกิจกรรมการใช้ห้องสมุด ได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมา ได้แก่ ความไม่รู้ และความรู้ ในกิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมา ได้แก่ ความไม่รู้ และความรู้ ในกิจกรรมส่งเสริมวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร ได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมา ได้แก่ ความไม่รู้ และความรู้ ในกิจกรรมกีฬา ได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมา ได้แก่ การรู้จักสามัคคี และความรู้ ในกิจกรรมทัศนศึกษา ได้แก่ ความไม่รู้ รองลงมา ได้แก่ ความรับผิดชอบ และความรู้ ในกิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรม และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมา ได้แก่ ความไม่รู้ และความรู้ และกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และรักษาดินแดน ได้แก่ ความรับผิดชอบ รองลงมา ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย และการตรงต่อเวลา

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย มีข้อค้นพบที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีสาระสำคัญ และสมควรนำมาอภิปรายผล โดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

การจัดกิจกรรมนักเรียนที่ส่งเสริมคุณลักษณะทางจริยธรรม

กิจกรรมบังคับ

ประเภทของกิจกรรมบังคับที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการต่อกิจกรรมลูกเสือ ในคู่มือการจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี (กรมวิชาการ, 2533) ข้อที่ 2 ที่ว่า ให้กรมวิชาการจัดกิจกรรมลูกเสือเป็นกิจกรรมบังคับของนักเรียนทุกคนที่จะต้องเรียน เป็นแนวปฏิบัติ ให้กรมวิชาการเน้นให้นักเรียนทุกคนต้องเป็นลูกเสือ แต่ที่โรงเรียนบางแห่ง เลือกจัดกิจกรรมยุวภาษาชาด หรือกิจกรรมผู้นำเพื่อประโยชน์ ผู้วิจัยเห็นว่าโรงเรียนอาจจะต้องการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และความพร้อมของบุคลากร

การดำเนินการจัดกิจกรรมบังคับในโรงเรียนส่วนใหญ่ อาจารย์เป็นผู้วางแผนและดำเนินการเอง ทั้งนี้คงเนื่องมาจากระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2532 (กรมวิชาการ, 2533) ข้อที่ 4.6 ที่ว่า การจัดกิจกรรมจะต้องมีโครงการ และระเบียบข้อบังคับของกิจกรรมโครงการ และระเบียบข้อบังคับจะต้องเป็นของสถานศึกษา และข้อ 4.7 ที่ว่า ทุกกิจกรรมจะต้องมีครู อาจารย์ในโรงเรียนเข้าร่วมรับผิดชอบดำเนินการ ดังนั้น ในการดำเนินการจัดกิจกรรมบังคับจะพบว่า อาจารย์เป็นผู้มีบทบาทในการวางแผนและดำเนินการ สำหรับช่วงเวลา และความถี่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมบังคับ โรงเรียนทุกโรงเรียนจัดทั้งภาคต้นและภาคปลาย และจัดทุกสัปดาห์ จึงเป็นไปตามที่หลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2532 (กรมวิชาการ, 2533) ที่ว่า กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวภาษาชาด หรือผู้นำเพื่อประโยชน์ จัด 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องดำเนินการตามระเบียบนี้ องค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการจัดกิจกรรมนักเรียน คือ งบประมาณที่ใช้ในการจัด ซึ่งปรากฏว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมบังคับโดยใช้เงินบำรุงการศึกษา และโรงเรียนส่วนใหญ่ มีวัสดุอุปกรณ์พร้อมทุกอย่าง และสะดวกใน

การใช้ อาจเป็นเพราะว่ากระทรวงศึกษาธิการให้สถานศึกษาควบคุมเรื่องการจ่ายเงิน หรือ หักสต็อกอื่น ๆ ให้เป็นการประหยัด และเป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้นโรงเรียน จึงสามารถจัดสรรงบประมาณมาดำเนินการในการจัดกิจกรรมได้ตามระเบียบ

ส่วนวิธีการเข้าร่วมกิจกรรมบังคับนั้น ทุกโรงเรียนจัดโดยโรงเรียนเป็นผู้กำหนดให้นักเรียนเข้าร่วม ซึ่งเป็นตามเกณฑ์การจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ว่า ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 2 กิจกรรม โดยให้เลือกกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือกิจกรรมยุวภาษา หรือกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ (กรมวิชาการ, 2533)

สิ่งสำคัญในการจัดกิจกรรมบังคับ อีกประการหนึ่ง คือการประเมินผล เพราะทำให้ทราบว่าการจัดกิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด มีข้อบกพร่องอย่างไร ซึ่งการประเมินผลส่วนใหญ่ใช้วิธีบันทึกจากการศึกษา ทั้งนี้เพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การจบหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ที่ว่า ต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด และการที่จะทราบได้ว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมหรือไม่นั้น การประเมินผลจากการบันทึกจากการศึกษาอาจเป็นวิธีในการประเมินที่ดีที่สุด

กิจกรรมอื่น ๆ ที่กระทรวงแนะนำ

ประเภทของกิจกรรมอื่น ๆ ที่กระทรวงแนะนำ ที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัด ได้แก่ กิจกรรมกีฬา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการศึกษา ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2534) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ว่า "จะมุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของพลเมือง โดยเน้นให้มีคุณธรรม จริยธรรม ปัญญา และมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์"

ในด้านการดำเนินการจัด โรงเรียนส่วนใหญ่อาจารย์และนักเรียนร่วมกันวางแผนและจัด ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2532 (กรมวิชาการ, 2533) ข้อที่ 4.7 ที่ว่าทุกกิจกรรมจะต้องมีครู อาจารย์ในโรงเรียนเข้าร่วมรับรับผิดชอบดำเนินการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่นักเรียนสามารถเลือกได้ตามความสนใจ นักเรียนจึงต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดด้วย สำหรับช่วงเวลาและเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม โรงเรียนส่วนใหญ่จัดกิจกรรมใน

ภาคปลาย และจัดทุกสัปดาห์ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยที่พบนี้ผู้วิจัยได้เสนอในลักษณะภาพรวม ซึ่งตามความจริงช่วงในการจัดกิจกรรมในภาคต้นและภาคปลายแตกต่างกันไม่มากนัก ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่ามีกิจกรรมย่อยในบางประเภทที่จัดเฉพาะภาคปลาย แต่ในกิจกรรมหลัก ๆ จัดทั้งในภาคต้นและภาคปลาย และต้องจัดทุกสัปดาห์ เพื่อให้สอดคล้องตามเกณฑ์การจบหลักสูตร ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ที่ว่า...ต้องเลือกกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบต่อสัปดาห์ และในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ที่ว่าต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 1 คาบต่อสัปดาห์ ส่วนในเรื่องงบประมาณที่ใช้ในการจัดกิจกรรม และความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์นั้น ผลการวิจัยพบว่าเหมือนกันกับกิจกรรมบังคับ คือ โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้งบประมาณในการจัดกิจกรรม จากเงินบำรุงการศึกษา และมีวัสดุอุปกรณ์พร้อมทุกอย่าง และสะดวกในการใช้ ทั้งนี้เหตุผลอาจเหมือนกับในกิจกรรมบังคับตามที่ได้เสนอไว้แล้วนั่นเอง

สำหรับวิธีการเข้าร่วมกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่จัดโดยให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจ จึงเป็นการสอดคล้องกับประโยชน์ของกิจกรรมนักเรียนที่ว่าช่วยสนองความสนใจ และความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน เพราะนักเรียนมีสิทธิเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมตามความพอใจ (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2528) และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการจัดกิจกรรม คือ การประเมินผล ปรากฏว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ประเมินผลจากการบันทึกจากการศึกษา อาจเป็นเพราะว่ากิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีผลต่อการจบหลักสูตร ทั้งในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เช่นเดียวกันกับในกิจกรรมบังคับ

คุณลักษณะทางจริยธรรม

จากการพิจารณาคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในคู่มือการจัดกิจกรรมบังคับ และจากแบบสอบถาม สอดคล้องกันว่า คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏเป็นส่วนใหญ่ในกิจกรรมบังคับได้แก่ ความรับผิดชอบ ส่วนคุณลักษณะที่ปรากฏรองลงมาในคู่มือการจัดกิจกรรมบังคับ ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย และการตรงต่อเวลา ซึ่งคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏเป็นส่วนใหญ่ และรองลงมาดังที่เสนอนั้น สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการต่อกิจการลูกเสือ ในคู่มือ

การจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2533) ข้อที่ 2 ที่ว่า ให้กรมวิชาการจัดกิจการลูกเสือ เป็นกิจกรรมบังคับของนักเรียนทุกคนที่จะต้องเรียนเป็นแนวทางปฏิบัติ ให้กรมวิชาการเน้นให้นักเรียนทุกคนต้องเป็นลูกเสือ เพราะลูกเสือสร้างคนให้มีระเบียบวินัย เสียสละ และบำเพ็ญประโยชน์ ต่อผู้อื่น

สำหรับคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในกิจกรรมอื่น ๆ ที่กระทรวงแนะนำ ในกิจกรรมเกือบทุกประเภท โรงเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในแต่ละกิจกรรมได้แก่ ความรับผิดชอบ ซึ่งมีอยู่ด้วยกันถึง 11 ประเภท และที่เหลืออีก 2 ประเภทได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ในกิจกรรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และความใฝ่รู้ใน กิจกรรมทัศนศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมในโรงเรียน ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรม ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ, 2533) ข้อที่ 3 ที่ว่า เพื่อเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ให้มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีระเบียบวินัย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ซึ่งคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏรองลงมาในกิจกรรมอื่นที่กระทรวงแนะนำนั้น ได้แก่ ความอุตสาหกรรม ขยันหมั่นเพียร การพึ่งตนเอง ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเสียสละ ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม ความกล้าทางจริยธรรม ความมีเหตุผล การรู้จักสามัคคี การตรงต่อเวลา

จากผลการวิจัย หอสรุปได้ว่าคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏเป็นส่วนใหญ่ในการวิเคราะห์เอกสาร คู่มือการจัดกิจกรรมบังคับทั้ง 3 ประเภท ได้แก่

ความรับผิดชอบ

ความเสียสละ

ความเมตตากรุณา

จากแบบสอบถาม คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏเป็นส่วนใหญ่ ในกิจกรรมบังคับได้แก่

ความรับผิดชอบ

ความมีระเบียบวินัย

การตรงต่อเวลา

ในกิจกรรมอื่น ๆ ที่กระทรวงแนะนำ คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏเป็นส่วนใหญ่
ได้แก่

ความรับผิดชอบ

ความมีระเบียบวินัย

ความไม่รู้อ

จะเห็นได้ว่าคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏเป็นส่วนใหญ่ในกิจกรรมบังคับ ทั้งใน
เอกสาร และจากแบบสอบถาม คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏร่วมกัน คือ ความรับผิดชอบ
ส่วนคุณลักษณะที่ต่างกันออกไปนั้น อาจเป็นเพราะว่า ในเอกสารคู่มือการจัดกิจกรรมบังคับนั้น
เน้นคุณลักษณะทางจริยธรรมในเรื่องความเสียสละ และความเมตตากรุณา แต่เมื่อโรงเรียน
นำมาปฏิบัติจริง คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏกลับแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่า
อาจเกิดจากสภาพท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไป จึงทำให้จุดเน้นในด้านคุณลักษณะทางจริยธรรม
จึงต้องแตกต่างกัน และทำให้แตกต่างกันไปจากในเอกสารคู่มือการจัดกิจกรรมบังคับ

คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏร่วมกัน เป็นส่วนใหญ่ในกิจกรรมบังคับ และกิจกรรมอื่น ๆ
ที่กระทรวงแนะนำ คือ ความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัย ส่วนคุณลักษณะทางจริยธรรม
ที่แตกต่างกัน คือ การตรงต่อเวลา ปรากฏในกิจกรรมบังคับ และความไม่รู้อปรากฏในกิจกรรมอื่น ๆ

จากผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในกิจกรรมนักเรียน ทั้งกิจกรรม
บังคับ และกิจกรรมอื่น ๆ มีคุณลักษณะทางจริยธรรมที่ปรากฏในบางกิจกรรม คือ
ความกตัญญูกตเวที ความมีธยัสถ์ ประหยัด ความยุติธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีสำนึก
และความจริงใจ ความมีสติรู้ผิดชอบชั่วดี ความอดทน อดกลั้น การรู้จักประมาณตน
การไม่เบียดเบียนกัน ความมีสัมมาคารวะ และการส่งเสริมคนทำความดี ซึ่งเป็นเพราะ
จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมนักเรียน ในส่วนของการเสริมพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย
กล่าวได้ว่า ให้มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีระเบียบวินัย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ จึงทำให้การจัดกิจกรรมนักเรียน
มุ่งเน้นในด้านความรับผิดชอบ และความมีระเบียบวินัยเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการปลูกฝังคุณลักษณะ
ทางจริยธรรมในด้านอื่น ๆ จึงมีความสำคัญน้อยลงไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะความคิดเห็น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะทางจริยธรรม ให้เกิดกับเยาวชนในสังคมไทย ดังนี้

1. กิจกรรมทุกประเภทที่โรงเรียนจัด ควรคำนึงถึงคุณลักษณะทางจริยธรรมให้ครอบคลุมในทุกคุณลักษณะ มิใช่เป็นคุณลักษณะทางจริยธรรมเพียงอย่างเดียวหนึ่ง
2. หัวหน้าหมวดกิจกรรม ควรได้เข้าร่วมประชุมสัมมนา หรือประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียนทุกคน เพื่อได้ทราบถึงแนวนโยบาย และวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณลักษณะทางจริยธรรม
2. ควรมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาคุณลักษณะทางจริยธรรม จากเหตุการณ์ที่ปรากฏในนักเรียน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย